

תוכן

- 1..... שיטת שמואל
- 1..... שיטת רש"י
- 1..... הקשיים בדברי רש"י:
- 2..... שיטת תוספות (השיטה המקובלת על הראשונים)
- 2..... פסיקת הרמב"ם (הפסיקה המקובלת על רוב האחרונים)
- 3..... סיכום שיטת הרמב"ם
- 3..... הקשיים בדברי הרמב"ם:
- 4..... החידוש של "עד שתרגיש בבשרה"
- 4..... נספח: המקורות לטמא בוודאי יצא מהרחם (חדר) גם ללא הרגשה

הרגשה בנדה

שיטת שמואל

¹גמ'. אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר ויקרא טו+ בבשרה - **עד שתרגיש בבשרה**. האי בבשרה - מיבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוך! א"כ לימא קרא בבשר, מאי בבשרה - שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה. ואכתי מיבעי ליה: בבשרה - ולא בשפיר, ולא בחתיכה! תרתי שמע מינה.

תא שמע, האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם, **רבי מאיר אומר**: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. היכי דמי? אי דארגשה - יושבת אמאי טהורה? אלא לאו - דלא ארגשה, וקתני עומדת - טמאה! **לעולם - דארגשה, ואימור הרגשת מי רגלים הואי**.² עומדת - הדור מי רגלים למקור ואייתי דם, ויושבת טהורה. ת"ש: עד שהיה נתון תחת הכר ונמצא עליו דם, אם עגול - טהור, ואם משוך - טמא. היכי דמי? אי דארגשה - עגול אמאי טהור? אלא לאו - דלא ארגשה וקתני משוך - טמא! **לא, לעולם - דארגשה, ואימור הרגשת עד הואי**,³ משוך - ודאי מגופה אתא⁴, עגול - טהור. תא שמע: נמצא על שלו - טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה אתיום - טמאין וחייבין בקרבן.

...אמר רב ירמיה מדפתי: מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן. רב אשי אמר: שמואל הוא דאמר כר' נחמיה, דתנן - ר' נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים. בשלמא לרב אשי - היינו דקאמר קרקע, אלא לרב ירמיה - מאי איריא קרקע? אפילו גלימא נמי! לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא גלימא - דלא מבדק שפיר, ואיכא למימר מעלמא אתא, אלא אפילו קרקע דמבדק שפיר, דאיכא למימר מגופה אתיא - טהור.

שיטת רש"י

רב אשי אמר - טעמא דשמואל דאמר לעיל בדקה קרקע עולם כו' לאו משום הרגשה אלא כרבי נחמיה ס"ל דאמר לא הזכירו חכמים גזרת כתם אלא על דבר המקבל טומאה הלכך כל הנך תיובתא לאו קושיא נינהו **דשמואל לא איירי בהרגשה כלל**.

הקשיים בדברי רש"י:

א: לפי פירוש זה יוצא ששמואל **לא חידש דבר**, אלא רק חזר על הלכה ידועה ש"דבר שלא מקבל טומאה לא מקבל כתם" והוא תימה רבה וכבר הגמ' היתה צריכה לשאול לפ"ז על רב אשי מה אתא

¹ תלמוד בבלי מסכת נדה דף נז עמוד ב

² סברא זו נדרשת להסבר דעת ר"מ אך להלכה קי"ל כר' יוסי שטהורה אפי' בהרגשה!

³ סברא זו נדרשת כיוון שהגמ' סוברת שלשמואל כל טומאת כתמים דאו' אך בהמשך תחזור בה וניתן יהיה לתרץ שאכן טמאה רק מדרבנן ובלא קשר להרגשה. בהמשך נציע הסבר בדברי שמואל שלפיו לא קשה כלל קושיית הגמרא מדין בדיקת עד וזה תורף החידוש שבמאמר.

⁴ הדברים קשים שהרי הגמרא טורחת להסביר את הדינים על פי השאלה אם הייתה **הרגשה** או לא ולא לפי **מקור** הדם, העובדה שמטמאים דם זה רק על סמך הברור שמקורו ב"מקור" ואע"פ שההרגשה הייתה מתבררת כלא מטמאה לו היה הכתם עגול לא הוסברה כלל. להלן (הערה 19) נציע הסבר שמיישב קושי זה.

שמואל להשמיע בדבריו (משא"כ לתוס' ולכל שאר הראשונים שיש חידוש בדברי שמואל גם לרב אשי שמדאו' טהורה בלא הרגשה)

ב: לפי פירוש רש"י צריך למחוק בדברי שמואל את כל הסיפא של דבריו לגבי הדרשה של "בבשרה" וממילא גם את כל הדיון של הגמרא (רש"י אכן אומר שלרב אשי לא קשות כל הקושיות על שמואל כי לפי רש"י שמואל לא אמר דבר וממילא לא שייך להקשות עליו) וגם זה לא כלשון הגמרא שר"א אמר ש"שמואל הוא דאמר כר' נחמיה" ולפי דברי רש"י העיקר חסר בדברי רב אשי והיה לו לומר ש"שמואל לא אמר עד שתרגיש בבשרה אלא רק סבר כר' נחמיה ולמעשה לא חידש דבר".

ג: לפי רש"י יוצא שכ"ע שלא נמצא הדם על האשה ממש לעולם לא תהיה טמאה דאורייתא ואפילו בקרקע שלדברי הגמרא מבדק שפיר ולשמואל מדובר שאכן בדקה! וצ"ע מה המקור לדבר זה? (לתוס' לא קשה שהרי לשיטתם שמואל הוא המקור לטהר אפי' בנמצא בבשרה בלא הרגשה וכ"ש שטהורה בנמצא בקרקע אך לרש"י אין לזה כלל מקור!)

שיטת תוספות (השיטה המקובלת על הראשונים)

כרבי נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה כו' - טעמא דרבי נחמיה כיון דדבר שהכתם בו טהור גם על האשה לא גזרו טומאה ...

מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן - פ"י הקונטרס דתלינן דלמא ארגשה ולא אדעתה ואין נראה דאפילו מוחזק לה שלא הרגישה טמאה הואיל וראתה דם נדות ורב אשי נמי מודה דלשמואל היכא דלא הרגישה טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן אלא אתי לפרושי דכי נמצא אקרקע דטהורה אפילו מדרבנן.

פסיקת הרמב"ם (הפסיקה המקובלת על רוב האחרונים)

הלכות איסורי ביאה פרק ה

דם הבא מן החדר כולו טמא חוץ מדם טהור שהתורה טיהרתו ודם קושי כמו שיתבאר, ודם העליה כולו טהור שהוא כמו דם מכה שבמעיים או בכבד או בכוליא וכיוצא בהן, ודם הנמצא בפרוזדור **אם נמצא מן הלול ולפנים** הרי זה טמא **שחזקתו מן החדר**, וחייבין עליו על ביאת מקדש ושורפין עליו תרומה וקדשים ואין אומרים שמא מן העליה ירד דרך הנקב, שרוב הדמים הנמצאין כאן מן החדר, נמצא הדם בפרוזדור חוץ לנקב הרי טומאתו בספק, שמא מן החדר בא או מן העליה שתת דרך הלול לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים ואין חייבין עליו על ביאת המקדש.

מגיד משנה

דם הבא מן החדר וכו'. במשנה שם⁵ דם החדר טמא דם העליה טהור נמצא בפרוזדור ספיקו טמא [לפי] שחזקתו מן המקור **ופסק רבינו כרב הונא דאמר התם נמצא בפרוזדור מן הלול ולפנים ודאי טמא** מן הלול ולחוץ ספיקו טמא והא דתני רבי חייא דם הנמצא בפרוזדור חייבים עליו על ביאת מקדש ושורפים עליו את התרומה אוקימנא אליבא דרב הונא מן הלול ולפנים והא דתני רב קטינא אין חייבין עליו על ביאת מקדש ואין שורפין עליו את התרומה אוקימנא לה במן הלול ולחוץ ולא פליגי. וכתב הרמב"ם ז"ל בזמן הזה שאין בקיאות בדבר כל שהאשה מוציאה דם בעד שלה טמאה⁶ עכ"ל:

רמב"ם הלכות איסורי ביאה **פרק ט הלכה א**

אין האשה מתטמאה מן התורה **בנדה** או בזיבה **עד שתרגיש** ותראה דם ויצא בבשרה כמו שביארנו ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד, ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה הדם לפנים בפרוזדור ה"ז **בחזקת שבא בהרגשה** כמו שביארנו.

מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות איסורי ביאה פרק ט הלכה א

אין האשה וכו'... **ביאור:** אין האשה טמאה נדה וזבה שתהיה אב הטומאה לאסור לבעלה ולעשות משכב ומושב עד שתרגיש אבל בלא הרגשה לא נעשית אב הטומאה ומותרת לבעלה דברי תורה ואין עושית משכב ומושב דאינה טמאה אלא טומאת ערב דהדם אב הטומאה והיא כראשון לטומאה. תנאי שני ותראה דם וכמ"ש רבנו פ"ה מהל' איסו"ב ה"ו לא כל משקה וכו' אלא הדם בלבד וה' דמים טמאים וכו' תנאי ג' ויצא בבשרה ר"ל דאינה

⁵ עיין נספח בסוף המאמר

⁶ תי' דגם בזמננו היה טמא דרבנן כבזמנינו דאין לנו נ"מ לקרבן.

טמאה עד שיצא מבין השנים אז נטמאת אף על גב שעדיין הוא בבשרה ולא יצא לחוץ וכמ"ש רבנו פ"ה מהל' איסו"ב ה"ב. גם נכלל בזה תנאי ד' דבעינן שיהיה בבשרה לאפוקי הכניסה לתוך הפרוזדור שפופרת וראתה דם בתוכו טהורה וכמ"ש רבנו פ"ה מהל' איסו"ב ה"ט"ז שנאמר דם יהיה זובה בבשרה עד שתראה בבשרה וזהו מ"ש רבנו כמו שבארנו. תנאי ה' מעת שתראה ולהבא לאפוקי מעת לעת שבנדה שהוא מדברי סופרים. **ומ"ש רבנו ואם לא הרגישה וכו' לפנים בפרוזדור ר"ל מן הלול ולפנים דאז טמאה ודאי דבר תורה וכמ"ש רבנו פ"ה מהל' איסו"ב ה"ה וחייבין על ביאת המקדש ושורפין עליו את התרומה אף על פי שלא הרגישה וזהו מ"ש רבנו כמו שבארנו.** ולמד זה רבנו דכין דקי"ל כרב הונא דהא דתני רבי חייא דם הנמצא בפרוזדור חייבין עליו היינו מן הלול ולפנים והא דתני רב קטינא אין חייבין עליו היינו מן הלול ולחוץ וקשה לשמואל אי דארגשה מן הלול ולחוץ נמי ואי דלא ארגשה מהלול ולפנים נמי לא דלא שייך לתרץ כאן כתיוב הש"ס אימור הרגשת עד דאכתי מה חילוק בין מהלול ולפנים או לחוץ. **לזה מחלק רבנו דמהלול ולפנים שחזקתו שהוא מן החדר תולין שמזמן רב בא⁷ וארגשה ולא אדעתא** וזהו מ"ש רבנו שחזקתו שבא מן החדר בהרגשה דכל שבא ודאי מן החדר איכא חזקה דבר תורה שהרגשה ולא הצריך שמואל הרגשה אלא א"כ בנמצא מהלול ולחוץ.

⁸האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים, בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא יושבת הרי זו טהורה, **ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת** שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החדר ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא.

כאמור כשיטת הרמב"ם נפסק גם בשו"ע ולמעשה רוב דיוני האחרונים נסובים על בסיס שיטת הרמב"ם ומכאן העיסוק הגדול ב"מהי הרגשה דאורייתא".

סיכום שיטת הרמב"ם

מכללות דברי הרמב"ם יוצא ש: אפילו דם שוודאי בא מהרחם אינו מטמא את האשה⁹ מדאורייתא בנדה **אא"כ הרגישה** ביציאתו למעט אם נמצא לפנים מן הלול שאנו תולים שיצא מקודם והרגישה אף בכל מקום אחר שימצא כ"ע לא הרגישה בוודאי, טהורה דא'. אפילו יהיה עם הרגשה ואפשר לתלות שיצא ממקור אחר כבמקרה של עושה צרכיה מטהרים אותה הרמב"ם והשו"ע אפי' מדרבנן! (לרמ"א והפוסקים האשכנזים טמאה **מדרבנן** כיוון שהפסיקה כר' יוסי היא רק בדיעבד או רק לטהרות ולא לבעלה).

הקשיים בדברי הרמב"ם:

מהמשנה¹⁰ שמטמאה בנמצא לפנים מן הלול **מדאו'**, נאלץ הרמב"ם¹¹ **לחדש** שכל דם שיוצא מהרחם יש לו חזקה דא' שבא **בהרגשה**¹² וממילא גם **לעולם** טמא. אבל קשה שלפי זה יוצא שגזה"כ "עד שתרגיש בבשרה" אינה כלל חידוש בדין דם שיוצא מהרחם שטמא **רק** בהרגשה, אלא זה **שיעור באנטומיה**¹³ שמשמעותו רק לספר לנו שדם שיוצא מהרחם **בא לעולם** בהרגשה וממילא **לעולם**¹⁴ טמא! אפשר עדיין ללמוד חידוש בדברי התורה מהצד השני של שיעור האנטומיה והוא ש **"לרוב"**¹⁵ כשתרגיש זה סימן שהדם יצא מהרחם וממילא טמא" ואז אפילו נמצא במקום שאפשר לתלות שבא מהצדדים ההרגשה מבררת שיצא מהרחם (בהרגשה כמובן) וממילא הדם טמא. כמובן שבכך הגענו

⁷ **איננו** אומרים שהתבלבלה מהרגשת העד (כטענת רבים מהאחרונים) כמבואר לקמן בהערה 10

⁸ רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ה

⁹ הדם עצמו טמא בכ"מ ומטמא את האשה טומאת ערב משום מגעו

¹⁰ לפי הסברו של רב הונא כמובא לעיל במגיד משנה, הסבר זה הוא שנפסק להלכה

¹¹ ישנו תרוץ אחר והוא שאכן הרגישה בדיוק בשעת הבדיקה ביציאת הדם אלא שהרגשת העד בלבדה אותה, "דלמא ארגשא ולא אדעתה" תרוץ זה לא מסתבר מארבע סיבות: א: קי"ל במשתנת שאפילו אומרת **שבוודאי** הרגישה פתיחת מקור וזעזוע אברים, אן תלינן **להקל** שהרגשת מ"ר בלבדה אותה ואיך כן נאמר שבוודאי התבלבלה **לחומרה** אפי' אומרת שלא הרגישה דבר? ב: מניין לנו הוודאות לקבוע שטמאה **דאורייתא** רק על סמך הספקולציה **שאולי** התבלבלה מהעד? אדרבה נאמר שנשארה בחזקת טהרה ולא הרגישה ביציאת הדם כפי שאכן היא מעידה ע"ע. ג: אין כן דיוק הגמרא שאומרת ש"וודאי הרגישה ורק היינו חושבים לטהר ולומר שהרגישה את העד קמ"ל שבזה לא אומרים שהתבלבלה **ולקולא**. ד: מה ההבדל לסברא זו בין לפני הלול לאחריו?!

¹² בגמרא שם הוזכרה **חזקה** רק ביחס **למקור** הדם שיצא מהרחם ולמעשה אין שם בכל הסוגיה שום איזכור **להרגשה** אלא שהרמב"ם כיוון שפוסק גם את שמואל וגם את ר' הונא נאלץ לחבר בין הדברים.

¹³ אם נאמר שחזקה זו מקורה בסברא ולא בפסוק הרי שכלל לא ברור למה לי קרא

¹⁴ וממילא אין שני תנאים דא' לטמא דם אלא רק אחד- שיצא מהרחם ואילו ההרגשה אינה תנאי אלא **תוצאה** מכך שהדם יצא מהמקור

¹⁵ למעט אם הרגישה בשעת הטלת מ"ר

רחוק מאד משיטת הרמב"ם עצמו שכן מתייחס להרגשה כאל **תנאי** ולא כאל **סימן** אך כאמור אין דרך ליישב זאת באמת עם טומאה דאו' בנמצא לפניו מן הלול ותרוצו של הרמב"ם מעלה קושי רב ביותר.

שאלה נוספת על שיטת הרמב"ם היא כשאלה השלישית על דברי רש"י לעיל: א"ת שכל דם שיצא מהרחם יצא בהרגשה וטמא דאו' **מהיכן למדנו** שדם שנמצא מחוץ למקום הלול שהוא טהור מדאו'? ואם כי יש כאן **ספק** בדם זה אם הוא מהמקור או מהצדדים אך ספק זה ניתן לפשוט ע"י **רוב**¹⁶ שהרי פשוט שרוב דמים במקום זה הם מהמקור ומדאו' הולכים אחר הרוב אפילו בדיני נפשות והיה לנו לטמא גם דם זה מדאו', למעשה מכח סברא זו היה לנו גם לטמא דאו' בבדיקה קרקע עולם ומצאה דם שהרי אף שלא הרגישה דבר, הרי לרמב"ם חזקה על הדם שבא בהרגשה אם מקורו ברחם וכיוון שרוב דם יוצא מהמקור היה לשמואל לטמא אישה זו מדאו' ולא לטהרה אפילו מדרבנן.

כדי ליישב קשיים אלו נציע דרך מחודשת קצת בהבנת דברי שמואל (אין בדבריי סטייה מההלכה הפסוקה אלא רק הסבר שמיישב את הקשיים והסתירות הקיימות בינתיים בהלכה וגם מגדיר את ההלכות המסופקות וע"כ אע"פ שיש חידוש רב בדברים ראויים הם לידון ולדעתי גם להתקבל)

החידוש של "עד שתרגיש בבשרה"

הצעתי היא שלשמואל ההרגשה אינה **תנאי** לטומאה¹⁷ אלא שחידוש תורה הוא¹⁸ **ברמת הוודאות**¹⁹ הנדרשת כדי לטמא דם שיוצא **מהאישה**. כלומר כל דם שיוצא מהאשה **יש בו ספק במקורו**, כמו שמסביר הרמב"ם באריכות, האם הוא מהרחם או מהצדדים של הפרוזדור. ואף כי בד"כ היינו צריכים להתייחס **לכל** דם שיוצא מהאשה לפי הכלל של "רוב" (והרי פשוט שרוב דמים שיוצאים מהאשה מקורם ברחם) וממילא היו צריכים להיות טמאים, בכ"ז חידשה התורה **שכאן** לא נסמוך על הרוב לבד לומר שדם זה טמא אלא **כל שיש להסתפק יהיה הדם טהור** ורק **וודאות** שהדם יצא מהרחם מטמאתו. וודאות זו מציינת התורה ע"י הרגשה ב"בשרה" דהיינו **פתיחת מקור** שאז אין עוד לתלות בדם צדדים²⁰. ר' יוסי חידש שאם יש רעותא נוספת בגילוי מקור הדם כגון בעושה צרכיה אז **אפילו** שהרגישה אין כאן עדיין את רמת הוודאות הנדרשת וחזר הדין להיות "טהור". לעומת זאת אם עשתה בדיקה פנימית ומצאה דם על קצה העד ולא בצדדים, הרי שאין עוד יכולת לתלות הדם במקור אחר וממילא טמאה דאו' **אפילו ללא הרגשה** שהרי **וודאי** לנו שמקור הדם ברחם ולא בצדדים. לפי דברינו אין עוד צורך לומר שהיתה הרגשה ולא אדעתה או שהרגשת העד בלבד אותה לחומרה. כאמור אם לא נאמר כך אלא נסבור שטומאת עד היא דאו', כי **בוודאי** היתה הרגשה אלא שהאשה התבלבלה, הינו צריכים לטמאה גם בנמצא מחוץ ללול וכן גם בנמצא בצדדים ואפי' שיש לה מיחוש שם ואילו אנו קיי"ל לטהר במקרים אלו עכ"פ מדאו'.

נספח: המקורות לטמא בוודאי יצא מהרחם (חדר) גם ללא הרגשה

משנה מסכת נדה פרק ב

משל משלו חכמים באשה החדר והפרוזדור והעלייה דם החדר טמא נמצא בפרוזדור ספקו טמא לפי **שחזקתו מן המקור**:

תלמוד בבלי מסכת נדה דף יז עמוד ב

גמ'. רמי בר שמואל ורב יצחק בריה דרב יהודה תנו נדה בי רב הונא. אשכחינהו רבה בר רב הונא דיתבי וקאמרי: החדר מבפנים, והפרוזדור מבחוץ, ועלייה בנויה על שתיהן, ולול פתוח בין עלייה לפרוזדור. נמצא מן הלול ולפנים - ספקו טמא, מן הלול ולחוץ - ספקו טהור. אתא ואמר ליה לאבוה:

¹⁶ וכמוכח בב"ב כד' שאכן הולכים בדם זה אחר הרוב לטמא לעולם ואפילו שדם עליה קרוב יותר!

¹⁷ כמוכח מדין בדיקה לפניו ללול

¹⁸ ראיתי בספר "אורות הטהרה" שנתן **נימוק וטעם** לגזה"כ **זו** מהטעם שכיוון שהאשה נטמאת כבר ביציאת הדם לבית החיצון הרי שעלולה היא לטמא הטהרות שעסוקה בהן בלא משים ולגרום לאיסורים שיש בהם עוון מיתה והרי לא ניתן להשמר מכך, אך כיוון שהגבילה התורה טומאתה לכזו שבאה בהרגשה **בלבד** אין עוד לחשוש לכך שנטמאה בלא משים ופוסלת טהרותיה. ובסס זאת ב"דרכיה דרכי נועם" (כמבואר בתוד"ה ואחות אשתו בר' יבמות) אומנם לא הביא שם **מקור** לדבריו אך נראה שזה תורף דברי שמואל.

¹⁹ בדומה לדין ממזר שחידשה תורה שכ"ע לא הגיע לרמה של **וודאי** ממזר הריהו **מותר**

²⁰ בכך ניישב הקושי שעוררנו לעיל בהערה 4, שאכן הגמרא מבינה שגם לשמואל לו יתברר שהדם בא **בוודאות מהרחם** תהיה טמאה דאו' אע"פ שלא הייתה הרגשה מספקת לטמא.

ספקו טמא אמרת לן מר? והא אנן שחזקתו מן המקור תנן! א"ל, אנא הכי קאמינא: **מן הלול ולפנים - ודאי טמא, מן הלול ולחוץ - ספקו טמא**. אמר אביי: מאי שנא מן הלול ולחוץ דספקו טמא - דדלמא שחתה, ומחדר אתא; מן הלול ולפנים נמי, אימא אזדקרה - ומעליה אתא! אלא אמר אביי: אי בתר חששא אזלת - אידי ואידי ספק הוא, ואי בתר חזקה אזלת - מן הלול ולפנים - ודאי טמא, מן הלול ולחוץ - ודאי²¹ טהור. תני רבי חייא: דם הנמצא בפרוזדור - חייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו את התרומה. ורב קטינא אמר: אין חייבין עליו על ביאת מקדש, ואין שורפין עליו את התרומה. להך לישנא דאמר אביי אי בתר חששא אזלת - מסייע ליה לרב קטינא ופליגא דרבי חייא, להך לישנא דאמרת אי בתר חזקה אזלת - מסייע ליה לרבי חייא ופליגא דרב קטינא. לרב הונא - לא פליגי, כאן - מן הלול ולפנים, כאן - מן הלול ולחוץ. אלא לרמי בר שמואל ולרב יצחק בריה דרב יהודה, דאמרי מן הלול ולחוץ - ספקו טהור, מן הלול ולפנים - ספקו טמא הני במאי מתוקמא - מן הלול ולפנים, לימא פליגא דרבי חייא! לא קשיא, כאן - כשנמצא בקרקע פרוזדור, וכאן - שנמצא בגג פרוזדור. אמר רבי יוחנן: בשלשה מקומות הלכו בו חכמים אחר הרוב ועשאו כודאי; מקור, שליא, חתיכה. מקור - הא דאמרן.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת נדה פרק ב משנה ה

חדר הוא חלל הרחם איזה משני החללים שיהיה, לפי שיש לרחם שני חללים. ופרוזדור צואר הרחם. ועליה הם שתי התוספיות הדומות לקרנים שהם על עורף הרחם ולפניהם שתי הביצים וצורה זו נתבארה בספרי הנתוח. ומתחברים בקרקעית הרחם והוא הנקרא חדר עורקים בהם זורם דם הנדה ונשפך ברחם ויוצא לצואר הרחם הנקרא פרוזדור. ומתחברים באותן התוספיות והביצים והן הנקראין עליה עורקים אחרים והם הזנים אותה כשאר עורקי הגוף ואינם מעבר להפרשה. ואם ניתק אחד מאותן העורקין ירד גם מהן דם לצואר הרחם והוא דם טהור לפי שהוא כדם האף או דם הטחורים, הנה נתבאר מזה כי דם החדר טמא ודם העליה טהור. ואם נמצא דם בצואר הרחם והוא פרוזדור אם היה בין המקום שבו שתי התוספיות ובין חלל הרחם הרי זה טמא ולא נאמר שמא מן העליה בא לשם, וזה הוא אמרו כאן ספקו טמא שחזקתו מן המקור, לפי שרובו של דבר לא ימצא שם אלא דם הנדה, וכיון שהדבר על הרוב עשאוהו חזקה. וכך אמרו בתלמוד בשלשה מקומות הלכו חכמים אחר הרוב ועשאו כודאי ואחד מהם זה שהזכרנו. ואם נמצא דם בפרוזדור והוא צואר הרחם בין המקום שבו שתי התוספיות ובין פי הרחם שכלפי חיצוניות הגוף יש בכך חלוק, והוא שאם נמצא למעלה כלומר כלפי הראש כשהיא עומדת והוא הנקרא אצלם גג פרוזדור הרי זה דם טהור לפי שהוא מווריד שניתק שם וחזקתו מן העליה. ואם נמצא הדם בו למטה כלומר לצד הרגלים והוא קרקע פרוזדור הרי זה טמא מספק לפי שאפשר שהוא מן החדר ואפשר מן העליה. ושתי התוספיות שהזכרתי לך החולקות את צואר הרחם שעושות חלק ממנו שכנגד פנים הגוף בחזקת טמא ומה שכנגד חיצוניות העליון בחזקת טהרה והתחתון טמא מספק אין התוספיות בכללותן כי הן רחבות, אלא כוונתינו בהם קצותיהן החדין, אשר ראש כל בליטה מהן כעין ראש הדד, ומתהווה ממפגש אותן שני הקצוות עם שתי הביצים כעין נקב בעליונו של פרוזדור והוא שקורין אותו לול שבעליה, ועליו אמרו מן הלול ולפנים ודאי טמא, מן הלול ולחוץ ספקו טמא כמו שבארתי לך וביררתי. ומי שיש לו ידיעה כל שהיא במלאכת הנתוח יובן לו כל מה שאמרנו, ואף על פי שתיאור כל מה שאמרנו קל מאד לפי שכבר הפלגנו בבירור הדבר.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כד עמוד א

אמר אביי, אף אנן נמי תנינא: דם שנמצא בפרוזדור - ספיקו טמא, שחזקתו מן המקור; ואף על גב דאיכא עליה דמקרבא! א"ל רבא: רוב ומצוי קא אמרת? רוב ומצוי ליכא למאן דאמר, דתני ר' חייא: דם הנמצא בפרוזדור - חייבין עליו על ביאת מקדש, ושורפין עליו את התרומה. ואמר רבא, ש"מ מדברי חייא תלת: שמע מינה רוב וקרוב הלך אחר הרוב; ושמע מינה רובא דאורייתא; וש"מ איתא לדר' זירא, דאמר רבי זירא: אף על פי שדלתות מדינה נעולות, דהא אשה דכי דלתות מדינה נעולות דמיא, ואפי' הכי קא אזלינן בתר רובא!

רש"י מסכת בבא בתרא דף כד עמוד א

אף אנן נמי תנינא - כר' חנינא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב.
נמצא בפרוזדור - נמצא דם לאשה בין כותלי רחם מבחוץ הקרוי בית החיצון.

²¹ הלשון ודאי טהור קשה דס"ס יש כאן ספק ולפי דברינו ניחא שכ"ע אין וודאות שיצא מהמקור אז אפילו שיש בכך ספק ה"ז טהור מדאו'

ספיקו טמא - ספק זה טומאה ודאית מדקתני שחזקתו מן המקור ומה ספיקא יש כאן רישא דמתניתין במסכת נדה משל משלו באשה החדר והפרוזדור והעלייה דם החדר טמא והוא המקור ומפרש בגמרא החדר מבפנים בעובי גופה לצד אחוריה והפרוזדור מבחוץ לצד פניה והעלייה בנויה על גבי שניהם ודם העלייה טהור ולול פתוח מעלייה לפרוזדור וקתני נמצא בפרוזדור חזקתו מן המקור זב ויצא אל החוץ הואיל ורוב דמים מצויים בו ולא אמר מן העלייה נטף דרך הלול ואף על גב דעלייה קרוב לפרוזדור שעל גבו.

רוב ומצוי - דמיו רבים יותר משל עלייה ועוד שהן תדירין לזוב משם ודמי העלייה אין תדירין לצאת בהא ליכא מאן דפליג על רבי חנינא.

חייבין עליו על ביאת מקדש - דלא מספקין לה כמביא חולין לעזרה דודאי דם נדה הוא.

ושורפין עליו תרומה - ולא אמרי' ספק הוא ותולין לא אוכלין ולא שורפין.

שמע מינה - מדאחזיק ליה בדם נדה ודאי תלת.

איתא לדר' זירא - דאמר גבי תשע חנויות בשילהי פ"ק דכתובות ובנמצא הלך אחר הרוב ומותר דאע"פ שדלתות מדינה נעולות דליתא אלא חד רובא להכשירה רוב העיר שתשע חנויות שבה מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת נבילה דאיכא מילתא דבעינן ביה תרתי רובי כדאמרי' התם כגון דלתות מדינות פתוחות ורוב טבחים סביבות המדינה ישראל דאיכא למיזל בתר תרי רובי להכשירה רוב העיר ורוב הבאין מחוצה לה.

דהא אשה כדלתות המדינה נעולות - כלומר דליכא למימר בה תרתי רובי אלא חד רובא שרוב דמים מן המקור וקא אזלי בה בתר רובא להביא קרבן לעזרה ולשרוף תרומה דמידי דאסור לעשותו מספק הוא.

סימן ק"צ

(סעיף א') **דבר** תורה אין האשה משמאה ולא אצורה לבעלה עד שצריגש שינא דם מבשרה • ראייתו לבאר איזה פרטים בדין הרגשה הנה במשפחה מאר"ס לובלין שאלה ב' נסתפק בהלכות השאל והוא רבינו הקדוש השל"ה ו"ל אם ימא דהא דמה"ח אינה מעמא עד שצריגש הוא גוה"כ ואפילו ידעין בניחור שינא דדם ממנה טארה היא מה"ח דגוה"כ דבעין שצריגש בבשרה או מאמר דהיכא דידעין בניחור שינא דדם ממנה טמאה מה"ח אפילו לא הרגישה והא דבעין וילפין מקרא בבשרה שצריגש בבשרה היינו כל זמן שאינו מרגש לא ידעין בניחור שינא דדם ממנה והקל' התורה בספק שלא לטמאה עד שידעין בניחור שהדם ינא ממנה וע"ש דכתב ר"מ לעמן תשובת האשה :

ודנה לשג"ד נ"ע רצחא בן ראי שני הסברות דלפי מאי דקיימ"ל מקור מקוש טמא אם כן אם האשה יצאה על מקום הבדוק לה ומלאה דסולא הרגישה דאם ימא דהטעם דהחירה התורה בלא הרגש' היינו מכא גזירת הכתוב ולא דחליקן דדם בעלמא אם כן מכל מקום האשה טמאה טומאת ערב וגם דדם טמא לפי מאי דקיימ"ל מקור מקשו טמא והדם ינא ממנה אבל אם ימא דהא דהחירה התורה בלא הרגשה היינו משום דבלא הרגשה חליקן דדם מעלמא אם כן גם האשה אינה טמאה טומאת ערב וגם דדם אינו טמא כיון דחליקן דדם מעלמא :

דכאורה נלמ"ד דיש להכריח דין זה מסוגי' דר"פ הראוהא דמקשה שם ה"ס כמה קשיות על שמואל לפי מאי דס"ד דשמואל מטהר בלא הרגשה אפילו מדרבנן ומקשה שם ה"ס מוכ' דרייתא נמצאת אחת לומר שלשה ספיקות בלשה על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא על חלוק' ספק טמא ספק טהור טהור וצמגעות ובהסיעות הלך אחרי הרוב וע"ש בפיר' רש"י ותוס' דכך דצמגעות ובהסיעות הלך אחרי הרוב ופריך ה"ס מאי לאו אם רוב ימי' טמאה טמאה ואפ"ג בלא הרגישה : ולפ"ז קשה טובא אם ימא דטעם דבלא

מקור מים חיים עמוד מס 286 א פאדווא, יעקב מאיר בן חיים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרגשה היא טארה משום דגוה"כ אבל האשה והדפסות אים כיון דקיימ"ל מקור מקשו טמא אם כן מאי פריך מהך צרייתא דהא מירי לעמן טומאה וטארה כמו דקאמר וצמגעות ובהסיעות ולעמן טומאה למגע לא חלי' מירי בהרגשה א"ו כלל דהי דהא דהחירה התורה בלא הרגשה היינו דחליקן דדם מעלמא אם כן ממילא גם לעמן טומאה מגע אין כאן טומאה כיון דחליקן דדם מעלמא ושפיר פריך •

מקור מים חיים עמוד מס 286 א פאדווא, יעקב מאיר בן חיים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה